

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
WE WROCŁAWIU

ZAL. NR 1 do pisma, postanowienia, decyzji
NR 592/2022 z dnia 28.06.2022
L/N.5142.183.2022.B1

PROGRAM Kirehe
PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

MONUMENTS RESCUE TEAM

Michał Jarosński
dyplomowany konserwator dzieł sztuki
nr upr. 7207
Bogalazyków 13, ul. 051-199-87-70

Schrepau b. Glogau

ELEWACJI

KOŚCIÓŁ PARAFIALNEGO-PW. NAJSWIETSZEGO SERCA PANA JEZUSA
GŁOGÓW - KRZEPÓW

SIERPIEŃ 2021

1. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I PROGRAMU PRAC KONSERWATORSKICH

1.1 DANE PRZED KONSERWACJĄ

RODZAJ: budynek murowany i tynkowany

AUTOR: nieznany

TECHNIKA: wiązanie ceglane spajane zaprawa wapienno-piaskową

WYMIARY: nie określono

MIEJSCE: Głogów

DATOWANIE: 1910-1911

INSKRYPCJE: brak

WŁAŚCICIEL/UŻYTKOWNIK:

Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Akacyjowa 34, Krzepów, 67-200 Głogów

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE: brak danych

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE I OPRACOWANIA: brak

1.2 ZMIANA DANYCH PO KONSERWACJI: brak

1.3 DANE DOTYCZĄCE REALIZACJI KONSERWATORSKIEJ

INWESTOR: Parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Akacyjowa 34, Krzepów, 67-200 Głogów

AUTOR PROGRAMU PRAC KONSERWATORSKICH:

Michał Jarosiński, dyplomowany konserwator dzieł sztuki, nr upr. 7207

TERMIN WYKONANIA PRAC: nieznany

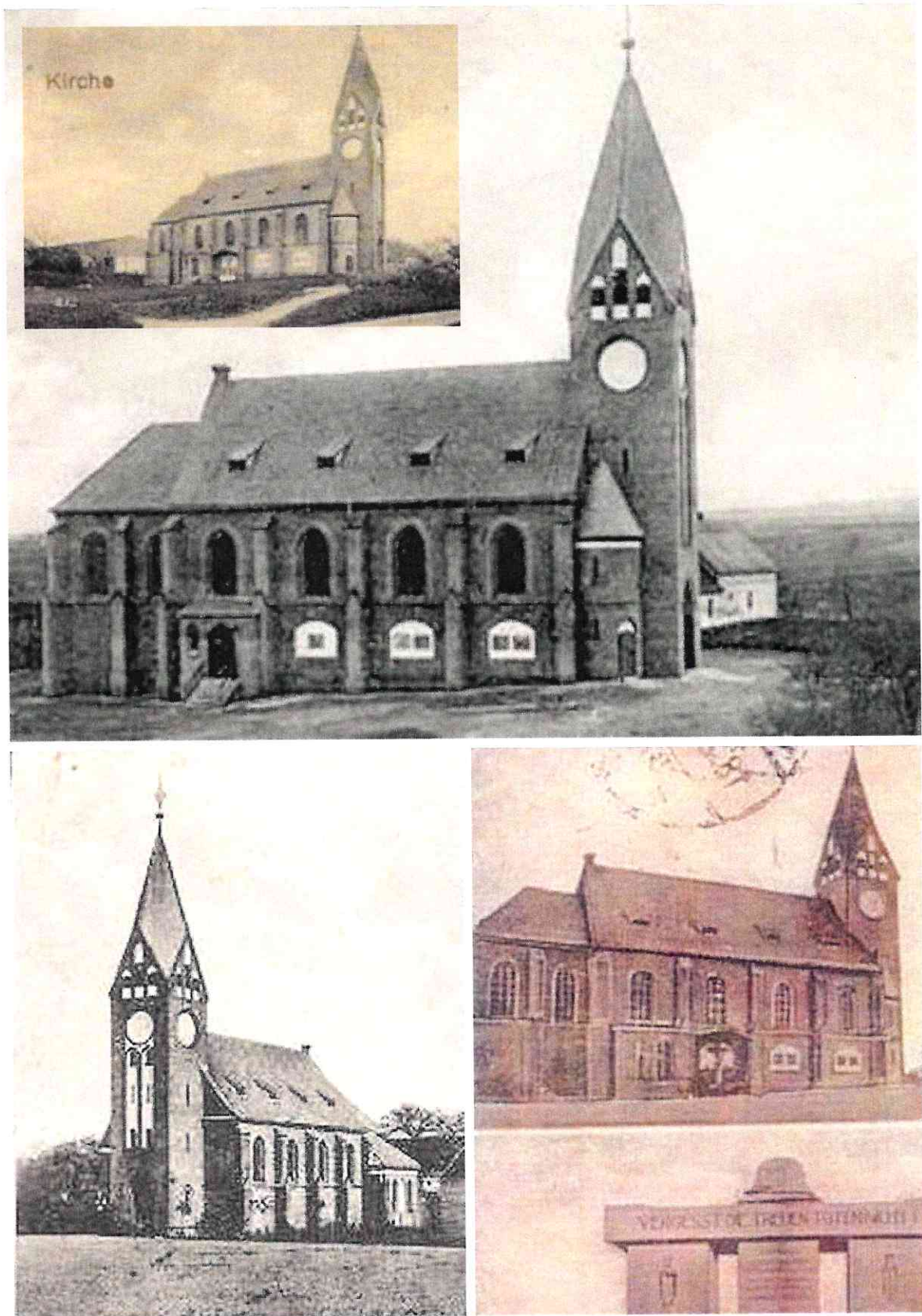
1.4 DANE DOTYCZĄCE PROGRAMU PRAC KONSERWATORSKICH

ilość stron: 12   ilość fotografii: 19   ilość plansz: 0

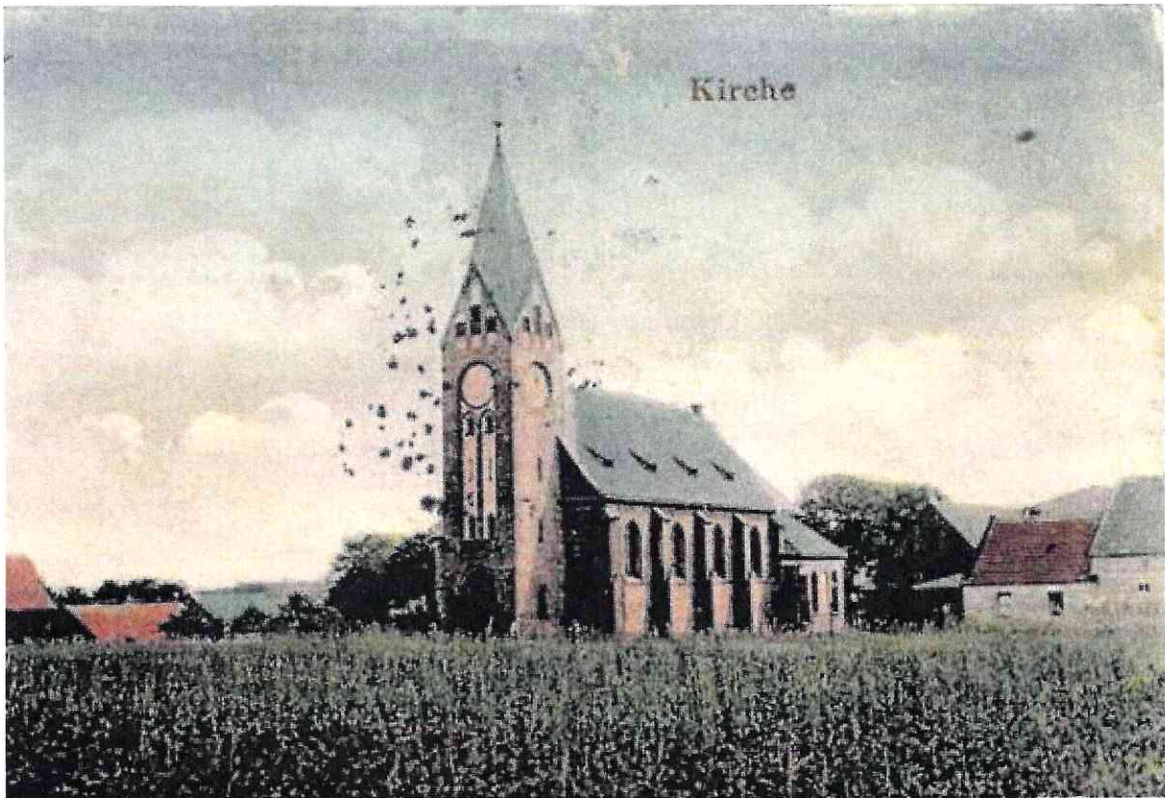
1.5 SPIS TREŚCI

ARCHIWALNA DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA	str. 3
WSPÓŁCZESNA DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA	str. 4
ZALECENIA KONSERWATORSKIE	str. 9
PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH	str. 10

ARCHIWALNA DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Kompilacja archiwalnych fotografii, źródło: https://fotopolska.eu/Glogow/d1947,Dzielnica_Krzepow.html

Archiwalna fotografia, źródło: https://fotopolska.eu/Glogow/d1947,Dzielnica_Krzepow.html

WSPÓŁCZESNA DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Stan zachowania elewacji wrzesień 2020 roku, źródło: ks. Wojtek Jurek

Stan zachowania elewacji (zbliżenie) wrzesień 2020 roku, źródło: ks. Wojtek Jurek

Wyprawy tynkarskie blend utraciły swoje wartości wytrzymałościowe. Wielokrotnie wtórnie wymalowywane jasną wartością barwną na płasko wykazują utratę adhezji do podłoża. Zastosowane wtórne płaskie wymalowania farbami elewacyjnymi o spoiwie akrylowym stworzyły rodzaj powłoki, która unieczystnia właściwy stan zachowania i nie przenosi w sposób czytelny powstałych spękań i odspojień na powierzchnię zewnętrzną.

Intensywna jasna wartość barwna nie jest w tonacji historycznej bieli i zafałszowuje pierwotną kolorystykę.

Stan zachowania elewacji (zbliżenie przypór) wrzesień 2020 roku, źródło: ks. Wojtek Jurek

Stan zachowania ceglanego lica korpusu kościoła i przypór jest zły. Widoczne liczne uszkodzenia ceglanego lica, w tym całkowitą utratę ceglanego lica cegieł znajdujących się w wewnętrznej części przypór.

Konieczne jest stworzenie programu zatrzymania postępujących procesów niszczących i ochrony zabytkowej substancji ceglanej. Jednocześnie postuluje się o przywrócenie historycznych wartości barwnych ceglanej elewacji w oparciu o badania konserwatorskie połączone z pobraniem próbek i wykonaniem badań instrumentalnych.

Stan zachowania elewacji północnej (zbliżenie zabytkowych żeliwnych wentylacyjnych kratok, czerwiec 2021 roku, źródło: Michał Jarosiński)

Zaleca się podjąć konserwacji i restauracji zabytkowe kratki wentylacyjne, częściowo zniszczone (widoczne na powyższych fotografiach) pozostawić w niezmienionej formie (bez rekonstrukcji). Dopuszcza się wykonanie nowego zabezpieczenia otworu wentylacyjnego wewnątrz układu wentylacyjnego – współczesne zabezpieczenie z siatki stalowej w odcieniu starej czerni (grafit).

Stan zachowania elewacji północnej (zbliżenie znaków handlowych w niewypalanej cegle), czerwiec 2021 roku, źródło: Michał Jarosiński

Zaleca się poddać konserwacji i restauracji zabytkową elewację. Konieczne wydaje się usunięcie wtórnego respoinowania wykonanego niezgodnie ze sztuką. W trakcie przyszłych prac konserwatorskich zaleca się oczyszczenie ceglanej lica przy pomocy przegrzanej pary wodnej.

ZALECENIA KONSERWATORSKIE

W trakcie rozpoznania konserwatorskiego stwierdzono zły stan zachowania ceglanej elewacji kościoła. Liczne naprawy ceglonego lica w tym rozległe respoinowania przy zastosowaniu zapraw o niewłaściwej kolorystyce i sposobie opracowania powierzchni doprowadziły do powstania niepożądanych wartości estetycznych.

Widoczne niewłaściwe naprawy wpłynęły i wpływają negatywnie na stan zachowania zabytkowej substancji ceglanej. W wielu miejscach dostrzec można naprawioną spoinę i pozostawione postrzępione ceglane lico zabytkowych cegieł – przypory. Pozostawienie uszkodzonych cegieł przyczynia się do przyspieszenia postępujących procesów niszczących substancję ceramiczną. Cegła jest materiałem porowatym. Warstwa która chroni cegłę to spiek znajdujący się na powierzchni cegły. Osłabienie, zniszczenie, przerwanie ciągłości spieku prowadzi do zwiększenia porowatości materiału ceglonego i przyspieszonej destrukcji. Woda wnika w strukturę ceglonego lica muru i prowadzi do rozpuszczania soli rozpuszczalnych w wodzie i w trakcie wysychania do krystalizacji i rozrywania materiału ceramicznego. W okresach jesienno-zimowych i wiosenno-lętnich podczas występowania ujemnych temperatur następuje rozsadzanie materiału ceramicznego na skutek zamarzania wody obecnej w porowatej strukturze materiału ceramicznego.

W trakcie rozpoznania konserwatorskiego stanu zachowania elewacji stwierdzono liczne wysolenia w dolnych partiach elewacji. W trakcie przyszłych prac konieczne jest wykonanie zabiegów odsalania.

Zabytkowa elewacja ceglana wymaga wykonania zabiegów dezynfekcji w celu zniszczenia żywotności mikroorganizmów, które przyczyniają się do pogorszenia stanu zachowania zabytkowego materiału ceglonego na skutek kumulowania wilgoci i przez system korzeniowy (porosty, glony) do rozrywania materiału ceramicznego.

W trakcie przyszłych prac konieczne jest stworzenie właściwych programów prac konserwatorskich i restauratorskich w celu zatrzymania postępujących procesów niszczących, przywrócenia właściwej ochrony substancji ceglanej i powrót do historycznych wartości barwnych – wykonanie badań i określenie pierwotnej kolorystyki zabytkowej spoiny.

W celu właściwego przygotowania programów prac konserwatorskich konieczne jest wykonanie badań konserwatorskich elewacji kościoła w tym wykonanie badań stopnia zasolenia zabytkowego materiału ceramicznego, określenia pierwotnej kolorystyki zabytkowej spoiny wraz z rozpoznaniem składu jakościowego i ilościowego, a także rozpoznanie wtórnych cegieł użytych podczas poprzednich remontów i zapraw użytych do ich wmurowania.

Konieczne będzie określenie stopnia zawilgocenia ceglanej elewacji i podjęcia decyzji czy konieczne będzie zastosowanie wzmocnienia zabytkowej substancji estrami kwasów krzemowych. Bardzo ważne będzie wykonanie ekspertyzy w celu wskazania lub odrzucenia wykonania końcowej hydrofobizacji w celu ochrony osłabionej zabytkowej cegły przed szkodliwym działaniem warunków atmosferycznych.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH – ELEWACJA CEGLANA

1. WSTĘPNA DEZYNFEKCJA POWIERZCHNI MURU

Dezynfekcję należy wykonać preparatem biobójczym np. 5,0% Biotinem R, 2,0% roztworem wodnym Preventolu R-80 lub Lichenicidą 264 w stężeniu 4,0%.

2. MECHANICZNE USUNIĘCIE WSZYSTKICH WTÓRNYCH ZAPRAW I SPOIN

Konieczne jest usunięcie wszystkich wtórnych zapraw: wapienno-cementowych, cementowo-wapiennych i cementowych (w tym warstwy pokrywające mur, uzupełnienia cegieł oraz zaprawy spoinujące). Prace należy wykonać bardzo starannie, aby nie uszkodzić wątku ceglanego. Zaleca się ręczne wykuwanie ww. spoin, lub też wykonanie prób przy użyciu młotków pneumatycznych wykorzystujących sprężone powietrze.

3. MECHANICZNE USUNIĘCIE SILNIE ZDEZINTEGROWANYCH CEGIEŁ

W szczególności zniszczonych działaniem bakterii nityfikacyjnych. Należy pamiętać o wykonaniu ww. czynności w sposób bardzo cierpliwy i precyzyjny. Zaleca się ręczne wykonanie ww. czynności.

4. WSTĘPNE WZMOCNIENIE, KONSOLIDACJA

Wstępne wzmocnienie silnie zdezintegrowanych cegieł, zapraw spoinowych wapienno-piaskowych oraz detali architektonicznych. Zastosowanie preparatów krzemianowych zawierającymi częściowo skondensowane estry kwasu krzemowego, (preparaty z grupy KSE firmy Remmers). Wprowadzenie preparatu metodą natryskową wykorzystując ręczne opryskiwacze ogrodowe lub metodą z pędzla.

5. MECHANICZNO-CHEMICZNE OCZYSZCZENIE POWIERZCHNI MURU CEGLANEGO

Oczyszczenie powierzchni muru ceglanego z powierzchniowych zabrudzeń oraz nawarstwień korozyjnych. Najbardziej bezpieczną metodą wydaje się metoda na mokro z wykorzystaniem maszyny wytwarzającej przegrzaną parę wodną (160°C). Zastosowanie specjalnej dyszy z funkcją odsysania części wody wprowadzanej podczas zabiegu oczyszczania pozwala ograniczyć ilość wody wprowadzanej do obiektu. Funkcja podgrzania wody przez urządzenie do temperatury 160°C, pozwala znacznie skrócić czas pracy i tym samym krócej działać na obiekt, który długo moczony może uaktywnić sole i związki w nim zawarte.

6. WYKONANIE ZABIEGÓW ODSALAJĄCYCH

Na powierzchni murów, szczególnie w jego niższych partiach widoczna jest silniejsza dezintegracja cegieł a szczególnie zapraw. Rozpuszczalne w wodzie sole są jednym z najgroźniejszych czynników niszczących mury ceglane. Analiza stopnia zasolenia pozwoli stwierdzić, jaki jest rozkład soli rozpuszczalnych w murze. Widoczne efekty w warstwach powierzchniowych muru dowodzą konieczności przeprowadzenia zabiegu odsalania na wybranych fragmentach budowli. Najlepsze efekty odsalania uzyskuje się dzięki metodom swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska, inaczej mówiąc stosowanie okładów odsalających. Jest to metoda najpowszechniej stosowana w praktyce. Zasada działania tej metody jest prosta. Polega ona na tym, że rozpuszczone sole znajdujące się w strukturze kamienia wskutek swobodnej migracji roztworu przemieszczają się ku powierzchni i przechodzą do okładów gdzie odparowuje rozpuszczalnik (woda), a sól stopniowo krystalizuje.

W procesie tym rozróżniamy kolejno następujące po sobie etapy:

1. Nasylenie materiału wodą,
2. Nakładanie mokrych kompresów,
3. Stopniowe rozpuszczanie soli i powolny proces dyfuzji jonów do środowiska zewnętrznego,
4. Krystalizacja wyprowadzonych soli w okładzie,
5. Usunięcie okładu lub też powtórzenie cyklu.

12. HYDROFOBIZACJA W MIEJSCACH NAJBARDZIEJ NARAŻONYCH NA WNIKANIE WODY OPADOWEJ.

Hydrofobizacja murów ceglanych jest problematyczna i w świecie konserwatorskim wciąż ścierają się zwolennicy i przeciwnicy tego rozwiązania. Należy wykonać próby nasiąkliwości cegły i stopnia jej zasolenia i ocenić konieczność wykonania powyższego zabiegu konserwatorskiego, lub też od niego odstąpić. W przypadku podjęcia decyzji wskazującej na konieczność wykonania hydrofobizacji, zastosować preparaty firmy Remmers Funcosil FC PLUS, Funcosil FC Historic.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH – ŻELIWNE KRATKI WENTYLACYJNE

1. MECHANICZNO-CHEMICZNE lub/i MECHANICZNO-TERMICZNE USUNIĘCIE OGNISK KOROZJI

W celu przeprowadzenia konserwacji metalu zgodnie ze sztuką, konieczne jest usunięcie wszystkich ognisk korozji i odsłonięcie historycznych wartości. Zaleca się wykonanie prób i dobór najbezpieczniejszej metody przy pomocy zestawu rozpuszczalników do konserwacji metalu i wykorzystania strumienia ciepłego powietrza przy użyciu ręcznej nagrzewnicy z wbudowanym czujnikiem regulacji temperatury. Zaleca się wykonanie próby pudrowania przy pomocy ścierniwa Garnet 240 i metody niskociśnieniowej. W przypadku elementów metalowych zaleca się inwentaryzację, demontaż i zastosowanie past do usuwania rdzy i ognisk korozji z powierzchni metalu.

2. ZABEZPIECZENIE, PASYWACJA METALU

W celu przeprowadzenia konserwacji metalu zgodnie ze sztuką zaleca się doczyszczanie powierzchni metalu przy pomocy tamponów z waty celulozowej nasączonych benzyną ekstrakcyjną, odtłuszczenie powierzchni metalowych przy pomocy tamponów z waty celulozowej nasączonych w acetonie, a następnie przeprowadzenie zabiegu pasywacji metalu preparatem Cortanin F.

3. OCHRONA METALU

W celu końcowego zabezpieczenia metalu po konserwacji, zaleca się zabezpieczenie powierzchni preparatem do ochrony zabytkowych elementów metalowych firmy Lascaux.